

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
Τετάρτη 17 Ιουνίου 2020
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού
Νέο Σύστημα

(Ενδεικτικές Απαντήσεις)

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πλάτων, Πολιτεία 518b-519a

A1. α.

1. **Λάθος:** *ή δὲ τοῦ φρονῆσαι παντός μᾶλλον θειοτέρου τινός τυγχάνει*
2. **Λάθος:** *ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς χρήσιμόν τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερόν γίγνεται.*
3. **Σωστό:** *Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς... τοῦτο διαμηχανήσασθαι.*

β.1. Η λέξη του αρχαίου κειμένου στην οποία αναφέρεται η αντωνυμία **σφεῖς** είναι: «**ἐπαγγελλόμενοι**».

2. Η αντωνυμία **ᾧ** αναφέρεται στη λέξη: «**τὸ ὄργανον**».

B1. Η συνηθισμένη στον Πλάτωνα αντίθεση ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι λειτουργεί συμβολικά για την αντίθεση παιδείας – απαιδευσίας (έλλειψη παιδείας).

- **εἰς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον:** Με τη φράση αυτή ο φιλόσοφος εννοεί ότι μέσω της παιδείας η ψυχή θα καταστεί ικανή να αντέχει να αντικρύζει το ὄν και το πιο φωτεινό από το ὄν, εννοώντας το Ἄγαθόν. Από τον πλούτο των αναφορών του Πλάτωνα στην πολυσήμαντη λέξη ἄγαθόν, πρέπει να έχουμε υπόψη ότι ο φιλόσοφος ταυτίζει το αληθινά υπαρκτό με το αγαθό, ακριβέστερα με την ἰδέα του Αγαθού. Το ὄν είναι το υπαρκτό. Η αναζήτηση του αληθινά υπαρκτού αποτέλεσε εξ αρχής για τη φιλοσοφία μέγα ερώτημα, το λεγόμενο οντολογικό ερώτημα: *τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ζητούμενον καὶ ἀεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν* (Αριστοτέλης, Μετὰ τὰ φυσικά 1028b2-4). Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι ἰδέες, ὄχι τα αισθητά. **(βλ. το σχόλιο του σχολικού βιβλίου, φάκελος υλικού σελ. 91)**
- **τῆς περιαγωγῆς:** μεταστροφή. Η λέξη έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου *περιακτέον*, το οποίο ὄμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση ἀλλὰ αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχῆς ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν αισθησέων πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν. Πρόκειται, ὅπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή ὅλης της ὑπαρξῆς πρὸς τὸν «ἥλιο», πρὸς τὸ ἀγαθὸ –για μια ἐπώδυνη πορεία. Λίγο παρακάτω (521d) ο Πλάτων θα ονομάσει τὴν ἀνοδο τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὄντως ὄν, «μεταστροφή/επιστροφή τῆς ψυχῆς ἀπὸ μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» –και αὐτή είναι ἡ «αληθινή φιλοσοφία» **(βλ. το σχόλιο του σχολικού βιβλίου, φάκελος υλικού σελ. 91)**

Από τα παραπάνω, λοιπόν, εύλογα οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι για τον Σωκράτη η γνώση και η επιστήμη γεννιούνται μέσα στον ἄνθρωπο. Επομένως, ἡ διαδικασία ἀπόκτησής τους, ἡ παιδεία είναι μία ἐσωτερική, ψυχική διεργασία. Ἐτσι ὁ ἄνθρωπος θα ἀπομακρυνθεῖ σταδιακὰ ἀπὸ τὸ πρόσκαιρο γίνεσθαι και θα θεαθεῖ τὸ Ἄγαθὸν μέσα ἀπὸ μία ολιστική προσέγγισή του.

B2. Η ἀποψη που διατυπώνει ὁ Σωκράτης στο χωρίο αὐτὸ είναι ἡ ἀκόλουθη: Ἡ παιδεία δεν ἀποτελεῖ μία διαδικασία με τὴν ὁποία ἡ ἐπιστήμη, δηλαδή ἡ ὀρθὴ και τεκμηριωμένη γνώση, εἰσάγεται ἐξωθεν στην ψυχὴ του δέκτη τῆς, μολονότι αὐτὸ υποστηρίζουν ὀρισμένοι αὐτόκλητοι ἐπαγγελματίες τῆς ἐκπαίδευσης (π.χ. οἱ σοφιστές). Είναι γνωστὴ ἡ ἐκ διαμέτρου ἀντίθεση Σωκράτη και σοφιστῶν ἀπέναντι στην παιδεία. Ἄλλωστε ὁ ἴδιος ὁ Σωκράτης ποτέ δεν ἀσκήσε ἐπαγγελματικά, οὔτε με ἀμοιβὴ τὴ διδασκαλία. Θεωροῦσε ὅτι δεν μεταδίδει γνώσεις ἀλλὰ ὅτι ἀπλὰ βοηθά τὸν συνομιλητὴ του να τις ἀνακαλύψει μέσα του. Γι' αὐτὸ και αὐτὴν τὴν ἐντονα βιωματικὴ γνωστικὴ διαδικασία τὴν ὀνομάζει συμβολικὰ *ἀνάμνησιν*.

Ο φιλόσοφος ενισχύει την άποψή του με την τετραπλή επανάληψη της πρόθεσης «έν» (Φασί δέ που ούκ ένούσης έν τῆ ψυχῆ ἐπιστήμης σφεῖς έντιθέναι, οἶον τυφλοῖς όφθαλμοῖς όψιν έντιθέντες.) Στόχος του είναι να αισθητοποιήσει τον εσωτερικό-βιωματικό χαρακτήρα της γνώσης. Βέβαια, παρατηρούμε ότι προβαίνει και στη χρήση μίας **παρομοίωσης / αναλογίας: οἶον τυφλοῖς όφθαλμοῖς όψιν έντιθέντες**. Όσοι υποστηρίζουν ότι έχουν ως επάγγελμά τους την παιδεία, ισχυρίζονται πως η γνώση δεν υπάρχει μέσα στην ψυχή, αλλά αυτοί την βάζουν, σαν να βάζουν σε τυφλούς την όραση. Για τον φιλόσοφο, όμως, κάτι τέτοιο δεν συνιστά αληθινή γνώση αλλά παραπλάνηση και ψευδαίσθηση της κατοχής της. Όπως, λοιπόν, είναι αδύνατον να «βάλει» κάποιος όραση σε έναν τυφλό, έτσι και οι αυτοαποκαλούμενοι επαγγελματίες της εκπαίδευσης δεν μπορούν να «βάλουν» αληθινή γνώση στην ψυχή ενός ανθρώπου.

B3.

1. **α** (σελ. σχολικού βιβλίου 33)
2. **γ** (σελ. σχολικού βιβλίου 35)
3. **β** (σελ. σχολικού βιβλίου 90)
4. **β** (σελ. σχολικού βιβλίου 35)
5. **γ** (σελ. σχολικού βιβλίου 91)

B4. α.

φανόν: **φάσμα**

άνασχέσθαι: **ανακωχή**

περιακτέον: **άξονας**

τετραμμένω: **ανατροπή**

έντιθέντες: **παρακαταθήκη**

άπόλλυσι: **απώλεια**

Οι λέξεις που περισσεύουν είναι: τρυφερός, απόλυση

B4. β. Πολλά ινστιτούτα αδυνατίσματος **επαγγέλλονται** ότι μπορούν να βοηθήσουν στην ταχύτατη απώλεια κιλών, επειδή εκμεταλλεύονται την ανασφάλεια ορισμένων ανθρώπων.

επαγγέλλομαι: υπόσχομαι

Η **επιστήμη** της πληροφορικής εξελίσσεται διαρκώς, γι' αυτό απαιτείται διαρκής κατάρτιση.

επιστήμη: κλάδος/τομέας

B5. Σύμφωνα με το πλατωνικό κείμενο, ο τελικός σκοπός της παιδείας είναι να επιτρέψει στον άνθρωπο να θεαθεί την απόλυτη αλήθεια (Άγαθόν) και να συνειδητοποιήσει τον ρόλο του Αγαθού στον κόσμο της νόησης, έχοντας αποδεσμευθεί από τον κόσμο της ύλης. Εάν ο άνθρωπος έχει λάβει την ορθή

παιδεία μέσω της περιαγωγής, δηλαδή της καθολικής μεταστροφής της ψυχής προς το αληθινά υπαρκτό, τότε και η πορεία του θα προσανατολιστεί σε έναν άξιο τελικό στόχο μέσα στον κόσμο της νόησης. Η φιλοσοφία έχει την ικανότητα να διαφωτίζει και να απελευθερώνει. Η κατανόηση και η γνώση του κόσμου, του ανθρώπου και της κοινωνίας καθώς και η χρήση του ορθού λόγου αποτελούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις τόσο για τη ρύθμιση όσο και την καθοδήγηση σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο. Η παιδεία για τον Σωκράτη δεν αποτελεί μία εξωτερική και επιφανειακή αποδέσμευση αλλά μία ουσιαστική μεταστροφή της ανθρώπινης ψυχής. Είναι μία καθολική αλλαγή του ανθρώπου στη σχέση του με τον εαυτό του αλλά και με τον κόσμο.

Μελετώντας, αντίστοιχα, τις απόψεις που διατυπώνει ο Α. Δελμούζος αναφορικά με τον σκοπό της παιδείας, μπορούμε να εντοπίσουμε τις εξής ομοιότητες: Και ο ίδιος τη θεωρεί ως ένα από τα πιο σημαντικά μέσα που μπορούν να ωφελήσουν τον άνθρωπο σε ατομικό αλλά και συλλογικό επίπεδο («*Η παιδεία...ατομική και συνολική προκοπή*»), υποστηρίζοντας ότι βελτιώνει τη ζωή του ανθρώπου («*να κάμη καλύτερη*»). Επιπλέον, δίνει έμφαση στον απελευθερωτικό ρόλο της παιδείας, όπως άλλωστε παρατηρήσαμε και στο πλατωνικό κείμενο. Συγκεκριμένα, ο Α. Δελμούζος τονίζει ότι η ψυχή του ανθρώπου μέσω της παιδείας θα απελευθερωθεί («*καλλιεργημένη...ηθική... ελεύθερη*»), αφού θα έχει αποδεσμευθεί από τα υλικά αγαθά («*λυτρώνεται το άτομο από το βάρος της ύλης...ελεύθερο άνθρωπο.*»)

Συνεπώς, τόσο για τον Πλάτωνα όσο και για τον Α. Δελμούζο, ο σκοπός της παιδείας θα έχει επιτευχθεί μόνον όταν ο άνθρωπος θα έχει απεγκλωβιστεί από την πρόσδεση στον παραπλανητικό κόσμο των αισθήσεων και, απελευθερωμένος πια, θα μπορέσει να αναχθεί σε μία νοητική θεώρηση του κόσμου. Και αυτό θα συμβεί μέσω της ψυχικής μεταβολής που θα βιώσει με τη βοήθεια της παιδείας.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ξενοφών, Πόροι V, 11-13, (OXFORD CLASSICAL TEXTS)

Γ1. Και αν τυχόν κάποιος με ρωτούσε «Πράγματι (ή αλήθεια), αν κάποιος αδικεί την πόλη, λες ότι κατά τη γνώμη σου πρέπει να συνάψουμε ειρήνη ακόμα και με αυτόν»; Δε θα συμφωνούσα· αλλά καλύτερα λέω ότι πολύ γρηγορότερα θα τιμωρούσαμε αυτούς τους ίδιους, αν δεν αδικούσαμε κανέναν· διότι (έτσι) δεν θα έχουν κανέναν σύμμαχο.

Γ2.

Το συγκεκριμένο απόσπασμα αναφέρεται στην οικονομική ευημερία της Αθήνας ως απόρροια της ειρήνης. Ο Ξενοφώντας υποστηρίζει ότι σε περίοδο ειρήνης η πόλη αποκτά οικονομική ευρωστία επειδή παρατηρείται αύξηση των εσόδων της (*έν ειρήνη μὲν πάνυ πολλὰ χρήματα εἰς τὴν πόλιν ἀνενεχθέντα*), όπως συμπεραίνει ο ιστορικός σύμφωνα με όσα συνέβησαν στο παρελθόν στην Αθήνα, κυρίως κατά την περίοδο που δε σημειώθηκαν ναυτικές συγκρούσεις (*ἐπεὶ δὲ εἰρήνη κατὰ θάλατταν γεγένηται, ἠύξημένας τε τὰς προσόδους*). Επίσης σε καιρὸ ειρήνης η πόλη μπορεί να αξιοποιήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα έσοδά της και οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τα χρήματα αυτά προς όφελός τους (*ταύταις ἐξὸν τοῖς πολίταις χρῆσθαι ὅ τι βούλονται*). Τέλος ο Ξενοφώντας θεωρεῖ ότι οι πόλεις σε περιόδους ειρήνης μπορούν να έχουν συμμάχους που θα τους βοηθήσουν σε μελλοντική πολεμική σύρραξη. Αντίθετα σε περίοδο πολέμου η οικονομική κατάσταση των πόλεων είναι δυσχερής καθώς μία πόλη αναγκάζεται να κατασπαταλήσει τα έσοδά της χρησιμοποιώντας τα , εκτός όλων των άλλων για αμυντικούς ή επιθετικούς σκοπούς (*μὲν τὸν πόλεμον καὶ τῶν προσόδων πολλὰς ἐκλιπούσας καὶ τὰς εἰσελθούσας εἰς παντοδαπὰ [πολλὰ] καταδαπανηθείσας*).

Γ3.α.

Οι μετοχές του αποσπάσματος είναι: **ἐκλιπούσας, τὰς εἰσελθούσας, καταδαπανηθείσας.**

ἐκλιπούσας : **ἐξέλειπες**

εἰσελθούσας: **εἰσήεις ἢ εἰσήεισθα**

καταδαπανηθείσας: **κατεδαπανῶ**

[Οι απαντήσεις ακολουθούν το σχολικό βιβλίο της γραμματικής.]

β.

α. **μᾶλλον** (επίρρημα συγκριτικού βαθμού)

Θετικός βαθμός: **μάλα**

Υπερθετικός βαθμός: **μάλιστα**

β. **θᾶπτον** (επίρρημα συγκριτικού βαθμού)

Θετικός βαθμός: **ταχέως (ταχύ)**

Υπερθετικός βαθμός: **τάχιστα**

γ.

τις: τισί (ν)

προσόδους: αἱ πρόσοδοι

πολίταις: (ῶ) πολῖται

Γ4.α.

ἢ εἰρήνην: β' ὄρος σύγκρισης (από τον συγκριτικό βαθμό *κερδαλεώτερον* με α' ὄρο τη λέξη: *πόλεμον*) ως υποκείμενο του ειδικού απαρεμφάτου *εἶναι* (φαινόμενο ετεροπροσωπίας).

ταῦτα: υποκείμενο του ρήματος *ἂν κριθείη*. Παρατηρείται αττική σύνταξη.

τῶν προσόδων: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός στο επίθετο *πολλὰς* ως γενική διαιρετική.

ἄγειν: τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο του απροσώπου ρήματος *χρή* (ετεροπροσωπία).

β.

Η μετοχή *ἀνενεχθέντα* είναι κατηγορηματική μετοχή που αναφέρεται στο αντικείμενο (*χρήματα*) του ρήματος *εὐρήσει* ως *κατηγορηματικός προσδιορισμός*. Η μετοχή χαρακτηρίζεται κατηγορηματική καθώς εξαρτάται από το ρήμα *εὐρήσει* που δηλώνει αντίληψη, επαφή με τον εξωτερικό κόσμο.

γ.

πῶς ἂν ἄμεινον ταῦτα κριθείη: Δευτερεύουσα ονοματική (καταφατική και επαυξημένη) πλάγια ερωτηματική πρόταση κρίσεως (εκφέρεται με δυνητική ευκτική), μερικής άγνοιας (εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα *πῶς* που

δηλώνει τρόπο). Λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο του ρήματος εξάρτησης *οὐκ οἶδα* που δηλώνει άγνοια.

ὡς χρῆ καὶ πρὸς τοῦτον εἰρήνην ἄγειν: Δευτερεύουσα ονοματική (καταφατική και επαυξημένη) ειδική πρόταση κρίσεως (εκφέρεται με οριστική) που δηλώνει υποκειμενική κρίση (εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο ὡς). Λειτουργεί συντακτικά ως αντικείμενο του λεκτικού ρήματος λέγεις.

Ο.Ε.Φ.Ε.